

bevågenhed i medierne. Radio og TV foruden dagspressen omtalte fyldigt udgravningerne af vikingeskibene i Roskilde Fjord for snart en snes år siden, og sidst har der været bragt en svensk udsendelse om tilsvarende udgravninger ved Fotevig lige over for København på den svenske kyst. Her bistod danske marinearkæologer svenskerne, da de danske forskere omkring Vikingskibsmuseet i Roskilde besidder særlig ekspertise på området.

I vore farvande er betingelserne særlig gode for at bevare gamle træskibe, der er gået ned for måske århundreder siden. Fredningsstyrelsen og forskellige museer har da også foretaget et omfattende arbejde med at registrere, opmåle, identificere og undersøge gamle vrage.

Det viser sig nemlig, at mange vrage kan identificeres og genfindes i historiske beretninger og arkiver. Når det drejer sig om orlogsskibe, er det endog muligt at finde de gamle tegninger og beskrivelser af skibet og beretninger om skibenes forlis.

Forfatteren af nærværende bog har alle muligheder for at arbejde med netop marinearkæologien i alle dets mange led. Han er ansat i Fredningsstyrelsen med gamle vrage som sit særlige område, og han har sin baggrund i orden. Han er historiker, etnolog og tillige erhvervsdykker, og da han således kan det hele, er det glædeligt, at han har taget sig tid til at nedfælde sine erfaringer i nærværende publikation.

Indledningsvis fortæller han om det nye videnskabelige arbejdsfelt med en beskrivelse af institutioner og arbejdsmetoder både over og under vandet. Siden følger nogle konkrete eksempler, og bogens centrale afsnit er netop omtalen af en række konkrete undersøgelser.

Teksten suppleres af gode og instruktive illustrationer, og bogen slut-

tes af med adresser på institutioner: museer, arkiver, specialbiblioteker samt naturligvis adressen på Dansk Sportsdykkerforbund. Det er nemlig forfatterens hovedtese, at det store arbejde under havet kun kan løses i et samarbejde mellem fagfolk og amatørmarinearkæologer. I den nævnte adresseliste er det imidlertid påfaldende, at alle landets statslige arkivinstitutioner er nævnt, blot ikke Erhvervsarkivet. Her findes ellers ganske værdifulde arkiver for studiet af netop dette emne. Storkøbmanden fra Hjørring, Chr. H. Nielsen, var således også strandingskommissær, og i hans arkiv er der bevaret strandingssager tilbage fra 1840 til ca. 1910.

Henrik Fode

Sejlskibe. Nordiske fartøjer opmålt, tegnet og fotograferet af Jens Friis-Pedersen. Udgivet af Anders Monrad Møller og Jens Lorentzen. (Høst & Søn, 1983). 85 s., 295,- kr.

Dette bind er det tredje og sidste i serien af sejlskibe, tegnet, beskrevet og fotograferet af Jens Friis-Pedersen. Det er naturligvis lay-out-mæssigt og udstyrmæssigt en fortsættelse af de foregående meget smukke og vellykkede publikationer med det fine skift og gode balance mellem farvelagte tegninger, akvareller, blyanttegninger og fotos af nordiske træskibe.

Nærværende bind bringer endelig en biografi af tegneren og hans forhold til skibe samt arbejdsmetoder, og det understreges bl.a., at der i nogle tilfælde kan konstateres en form for idealisering af rig og andre væsentlige detaljer på sejlskibene.

Allerede i Friis-Pedersens levetid blev det forsøgt at få en udgivelse i stand, men forgæves. Det var derfor en stor overraskelse, at han ved sin død

ikke blot havde testamenteret tegningerne til Handels- og Søfartsmuseet på Kronborg, men tillige sin villa, så de økonomiske betingelser kunne være til stede for en udgivelse – men det var også de eneste betingelser, testamentet rummede.

Med udgivelsen er der fremlagt en fornem dokumentation på det bedste inden for træskibsbygning, et kapitel i dansk søfart har hermed fået et fornemt mindesmærke.

Henrik Fode

Landsarkivet for Nørrejylland og hjælpemidlerne til dets benyttelse. En oversigt. 1. bind ved Hans H. Worsøe. 272 s. – 2. bind ved Poul Rasmussen. 261 s. (Landsarkivet for Nørrejylland, 1980-81).

Rigsarkivet og hjælpemidlerne til dets benyttelse. En oversigt. I, 1.-2. halvbind. Redigeret af Wilhelm von Rosen. (Rigsarkivet/G.E.C. Gad, 1983). 982 s., 268,40 kr.

Danmarks arkiver. Historie, funktioner, fremtid. (Rigsarkivet/G.E.C. Gad, 1982). 168 s., 134,20 kr.

Som tidligere landsarkiverne for Sjælland og Fyn har nu også Rigsarkivet og Landsarkivet for Nørrejylland udsendt en oversigt over de pågældende arkiver samt hjælpemidlerne til deres benyttelse. For Rigsarkivets vedkommende drejer det sig om en afløsning for Kr. Erslevs oversigt af samme titel fra 1923 – for det nørrejyske landsarkiv har der ikke tidligere eksisteret en tilsvarende samlet oversigt. Det siger sig selv, at der under alle omstændigheder er tale om nyttige publikationer i form af indgangsnøgler til de store arkivmængder.

Dog er det ikke helt klart, hvilke brugergrupper man sigter mod at nå.

Oversigten over landsarkivet er opdelt således, at bind 1 omhandler amtsadministrationen, den finansielle administration, den rettlige administration og den kommunale administration, mens bind 2 indeholder den gejstlige administration plus en række andre – i mange tilfælde små – arkiver, for eksempel sundhedsvæsen, social forsorg, brandforsikring, forskellige offentlige og private arkiver. For alle grupper gælder det, at afleveringer efter 1. januar 1975 principielt ikke er medtaget. Man får for hvert område oplysninger om administrationshistoriske forhold med henvisning til yderligere litteratur, om relevant materiale i andre arkiver, om kassationer, om eventuelle tidligere trykte registraturer (også trykt som for eksempel tidsskrift-artikler) og om seddelregistraturer. Desuden gives der en oversigt over ordningsplaner, over hvad der findes i landsarkivet (men naturligvis ikke så udførligt som i en registratur), over eventuelle udgivelser, over registre og regester. Endvidere kan der findes bemærkninger om arkivernes bevaringsmæssige tilstand, udlånsmuligheder og tilgængelighed. Det kan nævnes, at mange amtsarkiver er så medtaget af fugt og svamp, at de ikke kan sendes ud af huset. Alt er systematisk og overskueligt stillet op, men alligevel vil den benytter, der ikke i forvejen er godt inde i administrationshistorie og arkivbenyttelse, stadig have brug for hjælp fra mere indviede. Og man må under alle omstændigheder gøre sig klart, at man ikke her finder en afløser for de registraturer, der allerede i stort omfang er udgivet, da der selvfølgelig ikke er plads til, hvor der allerede findes registraturer, at gå i de detaljer, en arkivbenytter normalt vil have brug for. Det vil sige, at en første orientering i